

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus...

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün kalem-i kudretle yazılması, bütün nev-i beşerin mesela, efradının nazar-ı kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder. Çünkü bir fert, alâmet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrad hazır bulunmazsa taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtıldır. Öyle ise bir ferdin Hâlık'ı, bir nev'in Hâlık'ı olacaktır.

Ve keza bir nev'e Hâlık olabilmek, cinse de Hâlık olabilmeye mütevakkıftır.

En nihayet iş **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** da nihayet bulur.

Şimdi cümle cümle izah edip anlamaya çalışalım.

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün kalem-i kudretle yazılması,

Burada Üstad, delili en küçük yerden kuruyor: bir fertten. Bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününü gösterir: O fert kendi kendine değil, "seçilerek" yapılmıştır.

Teşahhus, bir şeyin umumîlikten çıkıp şahsiyet kazanmasıdır. Yani "herhangi biri" olmaktan ayrılıp "bu kişi" hâline gelmesidir. İnsan olmak umumîdir; fakat Ahmet olmak teşahhustur. Teşahhus sayesinde fert, diğer fertlerden ayırt edilir; tanınır, karışmaz ve kimlik kazanır.

Teşahhus, bir ferdin hem maddî hem de mânevî şahsiyetle donatılmasıdır. Yani yalnızca yüz, ses, beden gibi maddî hususiyetlerin verilmesi değil; aynı zamanda mizaç, istidat, temayül, his ve kabiliyet gibi mânevî vasıfların da o ferde tahsis edilmesidir.

Bu sayede fert, umumî bir varlık olmaktan çıkar; kendine mahsus bir şahsiyet

kazanır.Yüzlerde, seslerde, tavırlarda, karakterlerde görülen ve “bu odur” dedirten ayırt edicilik, teşahhusun eseridir.

Taayyün ise teşahhus eden bu şahsiyetin artık kesinleşmesidir. Yani belirsizliğin ortadan kalkması, “başka türlü de olabilirdi” ihtimalinin kapanmasıdır. Taayyün, o ferdin yalnızca farklı olmasını değil; ancak böyle olmasını ifade eder. Yani fert, ihtimaller denizinden çıkarılıp tek bir şekle sabitleniyor.

Taayyün sayesinde Ahmet, “şöyle de olabilirdi” hâlden çıkar. Onun yüzü başka birine benzetilemez, sesi başkasının yerine geçemez, kimliği karışmaz. Artık Ahmet, yalnızca farklı biri değil; tam olarak bu kişidir. Bu kesinlik, taayyündür.

Öyleyse teşahhus, Ahmet’i diğer insanlardan ayırır; taayyün ise Ahmet’in bu hâlini sabitler. Teşahhus “bu kim?” sorusunu cevaplandırır; taayyün ise “başka türlü olabilir miydi?” sorusunu kapatır. Biri şahsiyeti ortaya çıkarır, diğeri o şahsiyeti kilitler.

Başka bir ifadeyle, **teşahhus “şahsiyetin verilmesi”, taayyün ise “verilen bu şahsiyetin yalnız ona ait kılınmasıdır.” Teşahhusla fert olur; taayyünle o fert biricik olur.**

Eğer teşahhus olup taayyün olmasaydı, şahsiyetler benzerlik içinde eriyebilirdi. Eğer taayyün olup teşahhus olmasaydı, ortada kimlik oluşmazdı. İnsanlardaki benzemezlik ve karışmazlık, bu iki hakikatin birlikte ve kusursuz işlediğini açıkça göstermektedir.

Ahmet’in bu şekilde yaratılması, rastgele bir oluşla izah edilemez. Çünkü Ahmet’in farklı olabilmesi için diğer bütün insanlarla mukayese edilmesi, Ahmet’in bu hâlde sabitlenebilmesi için de bütün ihtimallerin bilinmesi gerekir. Bu da, bir tek ferdin teşahhus ve taayyününün, bütün insanlığın ilmen kuşatıldığını gösterdiğini ilan eder.

“Kalem-i kudretle yazılması” ne demek?

Üstad bu noktada “yazmak” fiilini seçiyor. Çünkü: Yazmak bilmeden olmaz, yazmak seçmeden olmaz, yazmak ölçüsüz olmaz, yazmak maksatsız olmaz. Rüzgâr savurur; ama yazmaz. Su akar; ama yazmaz. Tesadüf dağıtır; ama “şahsiyet” yazamaz.

bütün nev-i beşerin mesela, efradının nazar-ı kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder.

Bir tek insanın şahsiyetinin farklı ve ona mahsus yaratılması, bütün insan fertlerinin Allah’ın kudret nazarında görülmüş ve hesaba katılmış olmasını zorunlu kılar. Çünkü bir ferdin başkalarından ayrılması, ancak diğer bütün fertlerin bilinmesiyle mümkündür.

Çünkü bir fert, alâmet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrad hazır bulunmazsa taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtıldır. Öyle ise bir ferdin Hâlık'ı, bir nev'in Hâlık'ı olacaktır.

Bir fert, alâmet-i farikasıyla bütün diğer fertlerden ayrılmak zorundadır. Yani yüzüyle, sesiyle, gözüyle, DNA'sıyla "ben buyum" der. Fakat bu ayrılık, rastgele olmaz; diğer bütün fertlere göre ayarlanır. Çünkü ayrılık, ancak başkaları biliniyorsa mümkündür.

Eğer bütün efrad (geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki) hesaba katılmamış olsaydı, o ferdin alâmetlerinde başkalarıyla çakışma ihtimali doğardı. Yani aynı yüz, aynı ses, aynı kimlik tekrar edebilirdi. Bu ihtimal aklen vardır; fakat fiiliyatta hiç gerçekleşmiyor. Öyleyse bu ihtimal bâtıldır.

Madem ki tekrar yok, karışma yok; demek ki her fert yaratılırken bütün efrad ilimle görülmüş ve dikkate alınmıştır. Bu da zorunlu olarak şunu gösterir: Bir tek ferdi yaratan, yalnız onu değil; bütün nev'i bilen ve yaratan bir Hâlık olmak zorundadır.

Evet bir ferde verilen yüz, ses, mizaç ve kabiliyet; başka hiçbir ferde verilmemiştir. Bu da ancak diğer bütün fertlerin bilinmesiyle mümkün olur. Aksi hâlde, aynı şahsiyetin başkasına verilmesi ihtimali doğar.

İşte insan nev'inde teşahhus ve taayyün tam bu noktada görünür. **Her insanın yüzü farklıdır;** bu, maddî teşahhustur. Aynı yüzün başkasına verilmemesi ise taayyündür. Yüzler karışmaz, tekrar etmez ve birebir aynısı ortaya çıkmaz. Bu hâl, bütün insan simalarının ilmen kuşatıldığını gösterir.

Aynı hakikat parmak izlerinde de görülür. Parmak ucu kadar küçük bir yerde bile tekrar yoktur. Bu, teşahhusun en ince noktaya kadar işlendiğini; taayyünün ise en küçük alanda bile kesinleştirildiğini gösterir. Böyle bir ayırım, kör ve şuursuz sebeplerle izah edilemez.

Gözlerdeki benzemezlik, teşahhus ve taayyünün en açık delilidir. Bu yüzden gözler kimlik tespitinde esas alınır. Çünkü her göz yalnız sahibine aittir ve başkasına verilmemiştir ve bu gözdeki benzemezlik tesadüf değildir; bir ferdin yaratılırken bütün insan fertlerinin ilmen hesaba katıldığını gösterir.

Bu DNA'larda da açıkça görünür. Her insanın DNA dizilimi kendine mahsustur. Milyarlarca insan içinde iki kişinin DNA'sı birebir aynı değildir. Bu, maddî teşahhusun en derin noktasıdır. Hücrenin içine kadar inen bu ayrılık, insanın yalnız dış görünüşte değil, yaratılış planında da şahsiyetle yaratıldığını gösterir.

Bu hakikat saç tellerinde dahi görülür. Her insanın saç teli, kalınlığıyla, yapısıyla, pigment dağılımıyla ve genetik izleriyle diğerlerinden ayrılır. Aynı başta çıkan saç telleri bile birebir aynı değildir. Bu, teşahhusun ne kadar ince işlendiğini gösterir. Taayyün ise, bu saç telinin bile başkasının saç teliyle karışmamasında tecelli eder.

Düşünüldüğünde, gözle zor görülen bir saç telinde bile tekrarın olmaması; teşahhusun sadece genel bir fark değil, en küçük ayrıntıya kadar inen bilinçli bir ayırım olduğunu ilan eder. Bu kadar ince bir ayırımın, kör sebeplerle ve tesadüfle açıklanması mümkün değildir.

Teşahhus ve taayyün yalnız maddî değildir. İnsanların mizaçları, istidatları, temayülleri ve iç dünyaları da birbirinden farklıdır. Kimi ilme yatkındır, kimi sanata; kimi cesur, kimi sakindir. Bu mânevî farklılıklar da şahsiyetin bir parçasıdır ve başkasına verilmez. Bu da mânevî teşahhus ve taayyündür.

Üstadın “bütün nev-i beşer” demesi bu yüzdendir. Çünkü bir ferдин şahsiyetinin başkasına benzememesi için, yalnız yaşayanlar değil; geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak bütün insanlar da ilmen hesaba katılmış olmalıdır. Aksi hâlde, ileride bir benzerinin çıkması ihtimali kapanmazdı.

Hâlbuki fiiliyatta böyle bir tekrar yoktur. Ne yüzlerde, ne seslerde, ne parmak izlerinde, ne de şahsiyetlerde bir çakışma görülmez. Bu da gösterir ki bir ferдин teşahhus ve taayyünü, bütün insanlığın Allah'ın kudret nazarında görülmüş ve dikkate alınmış olmasını zaruri kılar.

Demek bir yüzü yaratmak için bütün yüzleri, bir gözü halk etmek için bütün gözleri, bir sesi icad etmek için bütün sesleri bilmek lazımdır ki bu Tevhidin her bir varlık üzerinde parlayan en muhteşem mühürlerindedir.

Bu fiilin ne kadar muhteşem olduğunu şu misaller üzerinden anlamaya çalışalım.

Yeni Kelime Ekleme Misali

Size yirmi bin kelime bir sözlük verildiğini düşünün. Ve deniliyor ki: “Bu sözlükte olmayan yeni bir kelime ekle.” Bunu yapabilmek için önce ne gerekir? Elbette sözlükteki bütün kelimeleri bilmek.

Peki sözlük sekiz milyar kelimedenden oluşsa ve her gün yüz binlerce yeni kelime eklenseydi? Acaba bu işi, sözlüğün tamamını bilmeyen birinin yapması mümkün müdür?

İnsanlık tam olarak böyledir. Yeni bir insanın yaratılması, öncekilerin tamamının bilinmesini gerektirir.

Yeryüzünde şu an sekiz milyar insan yaşıyor. Bu insanların hiçbirinin yüzü diğerine tam olarak benzemiyor. Her gün ortalama üçyüz elli bin insan dünyaya geliyor.

Ve bu üçyüz elli bin insanın yüzü de, geçmişte yaratılmış hiçbir yüze benzemiyor. Göz aynı, burun aynı, ağız aynı... Malzeme sınırlı; kombinasyonlar ise sınırsız. Acaba mümkün müdür ki

bu kadar çok yüz, önceden hiçbirini bilmeyen sebepler tarafından, yanlış yapmadan, karıştırmadan, tekrar etmeden meydana gelsin?

Sinekler Misali

Bir yaz mevsiminde yaratılan sineklerin sayısı, Hz. Âdem'den bugüne kadar yaşamış bütün insanlardan daha fazladır. Bu sineklerin:

- Hiçbiri diğerinin birebir aynısı değildir,
- Aynı tür içinde bile farklılık vardır,
- Hepsi canlıdır, hareketlidir, vazifelidir.

Acaba hiç mümkün müdür ki bu kadar çok canlı, kendi kendine, üstelik her biri farklı olacak şekilde ortaya çıksın? Bir tek sineğin bile yapısı hayret vericiyken, milyarlarcasının kusursuzca yaratılması hangi kör sebebin işi olabilir?

Kar Taneleri Misali

Kar taneleri küçüktür. Tırnak ucunu geçmez. Ama her biri farklıdır. Altıgen şekiller, simetri, ölçü, denge...

Hiçbir kar tanesi diğeriyle birebir aynı değildir. Acaba mümkün müdür ki bu kadar küçük varlıklarda bu kadar ince şekiller, şuarsuz sebeplerin eseri olsun?

Anahtar - Kilit Misali

Yeryüzünde milyarlarca farklı kilit bulunduğunu düşünelim. Bu kilitlerin hiçbirinin iç yapısı birebir aynı değildir. Her gün bu kilitlere yüz binlerce yeni kilit eklenmektedir. Ve eklenen her kilidin, daha önce yapılmış hiçbir kilitle aynı olmaması şarttır.

Acaba bu kadar çok kilidin, önceden planlanmadan, rastgele meydana gelmesi mümkün müdür?

Bir kilide uygun anahtar yapmak için, o kilidin bütün iç yapısını bilmek gerekir. Peki, milyarlarca kilide uygun anahtarları, kilitlerin tamamını bilmeden yapmak mümkün müdür? Elbette değildir.

Bir tek kilide uygun anahtarı, kilitlerin tamamını bilmeden yapmak mümkün değilken; her biri bir kilit hükmünde olan farklı simaların, ayrı seslerin, benzemez gözlerin, biricik DNA'ların kör sebepler veya serseri tesadüf tarafından meydana gelmesi hiç mümkün müdür?

İmza Misali

Bir şahsın attığı imzaları düşünelim. Bu şahıs, hayatı boyunca milyarlarca imza atmış olsun. Bu imzaların: Hepsi aynı kişiye ait, ama hiçbirisi birebir aynı değil. Üstelik bu imzalar hâlâ atılmaya devam ediyor ve her gün yüz binlerce yeni imza ortaya çıkıyor.

Acaba mümkün müdür ki bu kadar çok imza, şuarsuz el hareketleriyle, yanlış yapmadan,

tekrar etmeden ortaya çıksın? Bir imzanın bile bilinçli atılması gerekirken, bu kadar çok farklı imzanın tek bir iradede çıkmaması mümkün müdür?

Bir tek imzayı benzetmemek için imzaların tamamını bilmek gerekirken; her biri bir imza hükmünde olan farklı simaların, seslerin, gözlerin, DNA'ların, kar tanelerinin, yaprakların kör sebepler veya serseri tesadüf tarafından meydana gelmesi hiç mümkün müdür?

Beste Misali

Bir beste düşünelim. Bu beste milyarlarca notadan oluşsun. Ama bu notaların: Hiçbiri tekrar etmiyor, her biri yerli yerinde, beste bozulmuyor, ahenk devam ediyor. Üstelik bu besteye her gün yüz binlerce yeni nota ekleniyor.

Acaba mümkün müdür ki bestenin tamamını bilmeyen biri, bu esere yeni notalar eklesin ve ahengi bozmasın? Bir tek yanlış nota bile eseri mahvederken, bu kadar çok notanın kusursuz dizilmesi tesadüfle izah edilebilir mi?

Bir bestenin tamamını bilmeyen biri, bu esere yeni notalar eklemesi mümkün değilken her biri bir nota hükmünde olan ilahi musikinin farklı notaları olan yüzlerin, parmak izlerinin, gözlerin, DNA'ların, kar tanelerinin, yaprakların kör sebepler veya serseri tesadüf tarafından meydana gelmesi hiç mümkün müdür?

Ve keza bir nev'e Hâlık olabilmek, cinse de Hâlık olabilmeye mütevakkıftır.

En nihayet işِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ da nihayet bulur.

Bir tek serçe düşünelim. Bu serçenin rengi, kanat deseni, sesi ve uçuş tarzı diğer serçelerden farklıdır. Bu farklılık, onun fert olduğunu gösterir. Yani bu serçe, "herhangi bir serçe" değil; tam şu serçedir. Bu, teşahhus ve taayyüdüdür.

Bu serçenin böyle farklı yaratılabilmesi için, yalnız bu serçenin değil; bütün serçelerin bilinmesi gerekir. Çünkü bu serçe, diğer serçelere benzemeyecek şekilde ayarlanmıştır. Öyleyse bu tek serçeyi yaratan, aynı zamanda bütün serçe nev'ini bilen ve yaratan bir Zât olmak zorundadır. Buraya kadar delil, fertten nev'e çıktı.

Şimdi Üstad burada durmaz. Aynı mantıkla bir adım daha geri gider. Çünkü "serçe" dediğimiz şey, tek başına duran bir varlık değildir. Serçe, kuş dediğimiz cinsin daha umumî bir çerçevenin içindedir. Yani serçe, ancak kuşlar arasında bir nev' olarak vardır. Kuşlar olmadan "serçe nev'i" diye bir şey düşünülemez.

O hâlde, serçe nev'ini yaratan Zât, sadece serçeyi değil; serçenin dâhil olduğu kuşlar cinsini de bilmek ve yaratmak zorundadır. Çünkü serçeyi, kuş olmadan serçe yapamaz. Tıpkı bir

ferdi, nev'siz yaratamayacağı gibi; bir nev'i de, cinsinden kopuk yaratamaz.

Bir serçe → fert, Bütün serçeler → nev', Kuşlar → cins

Bir kedi → fert - Kediler → tür / nev' - Kedigiller → cins

Bir insan (Ahmet) → fert - İnsanlar → tür / nev' - Canlılar → cins (daha umumî çerçeveye)

Yani: Fert = tek birey, Tür (nev') = o bireylerin tamamı, Cins = birden fazla türü içine alan daha geniş sınıf

İşte Üstad'ın sıçraması tam olarak budur:

Bir serçedeki teşahhus ve taayyün → bütün serçeleri bilmeyi gerektirir.

Bütün serçeleri yaratmak → kuşlar cinsine hâkim olmayı gerektirir.

Delil değişmedi, sadece genişledi. Bu yüzden Üstad der ki: **Bir ferdin Hâlık'ı, bir nev'in Hâlık'ıdır.**

Bir nev'in Hâlık'ı da, o nev'i içine alan cinsin Hâlık'ı olmak zorundadır.

Ve bu zincir böylece tek bir noktada karar kılar: İlim ve kudret parçalanamaz. Hâlık tektir. **Nasıl ki bir fert, kendi nev'inden kopuk olamazsa; bir nev' de kendi cinsinden kopuk olamaz. Parça, kendisini kuşatan daha geniş daireden bağımsız düşünülemez.**

Bu sebeple, bir ferdin Hâlık'ı nev'in Hâlık'ı olmak zorunda olduğu gibi; bir nev'in Hâlık'ı da, o nev'i içine alan cinsin Hâlık'ı olmak zorundadır. Bu zincir, parçalı ve çoklu ilah ihtimallerini dışlar ve nihayet tek bir Hâlık zaruretinde karar kılar.

“Ve keza bir nev'e Hâlık olabilmek, cinse de Hâlık olabilmeye mütevakkıftır”

denmesinin sebebi, serçenin nev' olarak yaratılmasıdır. Bir şeyi nev' olarak yaratmak, onu sadece var etmek değil; başka nev'lerden ayırarak var etmek demektir.

Serçe, yalnız kendi özellikleriyle tanımlanmaz. Serçe, karga değildir; güvercin değildir; kartal değildir. Bu “değildir”ler olmadan “serçedir” hükmü kurulamaz. Yani serçeyi serçe yapan şey, kuşlar içindeki yerinin ve sınırlarının belirlenmesidir.

Bu sınırların çizilebilmesi ise, yalnız serçeyi bilmekle mümkün değildir. Serçenin hangi kuşlardan ayrılacağını bilmek gerekir. Bu da, serçenin dâhil olduğu kuşlar cinsindeki bütün nev'lerin ilmen kuşatılmasını zorunlu kılar.

Eğer bir Zât sadece serçeleri bilse, fakat kargayı, güvercini, kartalı ve diğer kuşları bilmezse; serçeyi nev' olarak tayin edemezdi. Çünkü ayırt etmek, ayırt edileni bilmenin yanında, neyden ayırt edildiğini de bilmeyi gerektirir.

Bir rengi “kırmızı” diye belirlemek için yalnız kırmızıyı bilmek yetmez; mavi, yeşil, sarı gibi diğer renkler de bilinmelidir. Aksi hâlde kırmızının sınırı çizilemez ve “bu kırmızıdır” denemez.

Aynı şekilde, bütün serçeleri yaratmak; serçeyi “serçe” yapan bütün ayırt edici sınırları koymak demektir. Bu, sadece serçenin iç özelliklerini vermek değil, onu serçe olmayanlardan ayırmaktır.

Bu sınırlar ise ancak kuşlar cinsine hâkimiyetle konur. Çünkü “kuşlar cinsi” demek, yalnız serçeler değil; serçe olmayan bütün kuşlar demektir. Serçe, bu bütün içinde serçedir.

Dolayısıyla serçe nev’ini yaratan, yalnız serçeyi bilmekle kalmaz; serçenin dâhil olduğu ve ayrıldığı bütün kuş nev’lerini de bilmek zorundadır. Ayırt etmek, ayırt edileni bilmenin yanında, neyden ayırt edildiğini de bilmeyi gerektirir.

İşte “gerektirir” kelimesinin mantığı budur. Bu bir tercih değil, bir zorunluluktur. Üstad’ın zinciri de tam bu noktada işler: **fertten nev’e, nev’den cinse doğru aynı delil, aynı mecburiyetle yükselir.**